

Janusz Kubiak

"Architektura miast przemysłowych drugiej połowy XIX w. Jej historyczne i współczesne problemy" - symposium w Łodzi

Ochrona Zabytków 35/3-4 (138-139), 247-248

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dzenia zakonnego (zgromadzenie oo. oblatów).

Drugi dzień sympozjum poświęcony był historii kryminalistyki polskiej. Sesji przewodniczył prof. dr hab. Z. Sułowski (KUL). Wyniki posiedzenia stanowią pożyteczny wkład do wyjaśnienia niektórych kwestii z dziedziny historii najnowszej i historii nauki.

Referaty wygłosili: kpt. dr W. Brzęk (WSO MSW) *Stan aktualny i perspektywy badań z zakresu dziejów kryminali-*

styki polskiej i Badania kryminalistyczne w praktyce Samodzielnego Referatu Technicznego Oddziału II Sztabu Głównego w okresie międzywojennym, dr J. Konieczny (UŚ) *Z historii policji województwa śląskiego*, płk dr J. Popławski (WSO MSW) *Organizacja szkolenia Policji Państwowej w Polsce w okresie międzywojennym (zarys historii) i Szkolenie policji polskiej Generalnego Gubernatorstwa w okresie okupacji niemieckiej w Polsce (1940—1945)*, płk dr

T. Kozieł (ZK KGMO) *Historia fotografii kryminalistycznej*, kpt. dr St. Hoc (WSO MSW) *Kryminologia a kryminalistyka w rozwoju historycznym i por.* mgr Irena Klucińska-Głuszczyk (WSO MSW) *Działalność Sekcji Naukowo-Technicznej Ekspertyzy i Sekcji Ekspertyzy KGMO (1945—1955)*. Posiedzenie zamknięto po dyskusji, której głównym przedmiotem była kwestia metodologii badań historii kryminalistyki.

Tadeusz Widła

II MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIE KOMISJI PROBLEMOWEJ DO TEMATU NR 2

„METODY I TECHNIKI EWIDENCJI ZABYTKÓW” — GRUPY ROBOCZEJ KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH ds. KONSERWACJI ZABYTKÓW HISTORII, KULTURY I MUZEALIÓW W RADZIEJOWICACH

W dniach od 28 września do 1 października 1981 r. odbyło się w Radziejowicach II Międzynarodowe Spotkanie Komisji Problemowej do tematu nr 2 „Metody i technika ewidencji zabytków”, działającej w ramach Grupy Roboczej Krajów Socjalistycznych ds. Konserwacji Zabytków Historii, Kultury i Muzealiów. W spotkaniu udział wzięli przedstawiciele Bułgarii, Czechosłowacji i Polski, przewodniczył dr Michał Horsky koordynator tematu, który złożył sprawozdanie z działalności Komisji w krajach członkowskich Grupy Roboczej.

Przewodniczący komisji krajowych: bułgarskiej — Iwan Wangiełow i polskiej — Marian Kornecki przedstawili

opracowanie zadań w obrębie tematu nr 2 w swoich krajach. Ponadto zebrani wysłuchali referatów prof. dra hab. Wojciecha Kalinowskiego *Współpraca w dziedzinie form i metod ewidencji zabytków kultury* oraz Michała Gradowskiego *Metody opracowania słownika terminologicznego w zakresie tematu nr 2 dla potrzeb Komisji Problemowej*. Głównym przedmiotem obrad były problemy Słownika terminologicznego. Na bazie materiału podstawowego, tj. „Wykazu pojęć i terminów” opracowanego uprzednio przez koordynatora tematu Slovensky ustav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody w Bratisławie, materiałów złożonych przez stronę radziecką i bułgarską, a także przedsta-

wionych na spotkaniu przez stronę polską — przeprowadzono wyczerpującą dyskusję i analizę podstawowych pojęć, ustalono zakres, metodę i harmonogram dalszych prac.

Na Spotkaniu przyjęto również propozycje polskie dotyczące opracowania przez kraje członkowskie zadania częściowego i opublikowania dla potrzeb Komisji Problemowej — bibliografii podstawowej dokumentacji. Ustalono, że na trzecie spotkanie w 1982 r. strona polska przygotowuje instrukcję realizacji tego zadania.

Materiały zgodnie ze zwyczajem opublikuje sekretariat grupy.

Barbara Lenard

„ARCHITEKTURA MIAST PRZEMYSŁOWYCH DRUGIEJ POŁOWY XIX W. JEJ HISTORYCZNE I WSPÓŁCZESNE PROBLEMY” — SYMPOZJUM W ŁODZI

Międzynarodowe sympozjum na ten temat zorganizowane zostało przez Instytut Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej w dniach 28—30 września 1981 r. Organizatorzy sympozjum pisali we wstępnej informacji: *Problematyka architektury tego okresu stosunkowo niedawno została doceniona pod kątem wartości kulturowych tkwiących w licznej jeszcze zabudowie miast dziewiętnastowiecznych, godnej zachowania i włączenia w nurt współczesnego życia. Wydaje się zatem, że międzynarodowe spotkanie specjalistów przedmiotu, ogniskującego aktualnie powszechne zainteresowanie, obfitującego w ważne i niewyjaśnione jeszcze problemy, będzie pożyteczne i stymulujące dla dalszego rozwoju tej dyscypliny badań.*

W trakcie trzech dni obrad przedstawiono referaty i komunikaty dotyczące: planowania urbanistycznego, budownictwa przemysłowego, osiedli robotniczych, willi i pałaców fabrykantów, budowlu użyteczności publicznej oraz „towarzystw” im gałęzi sztuki — rzeźby, malarstwa, witrażu, snycerki itp. Osobny blok referatów dotyczył aktualnych problemów miast przemysłowych z XIX w., a więc zagadnień: ewidencji,

inwentaryzacji konserwatorskiej i rewitalizacji zespołów fabrycznych oraz jednostek mieszkaniowych, bloków i całych dzielnic.

Jednym z wiodących wątków referatów był problem treści ideowych osiedli robotniczych, klasowe motywacje tych inwestycji oraz w tym kontekście ich kształt urbanistyczny i architektoniczny. Program sympozjum wzbudził wielkie zainteresowanie w kraju i za granicą. Potwierdza to przytoczoną tezę organizatorów o wadze i aktualności problemu. Fakt ten niestety nie świadczy jeszcze o powszechnym zrozumieniu u nas potrzeb badawczych i konserwatorskich w tym zakresie. Nie posiadamy nadal pełnej ewidencji zasobów architektury przemysłowej i związanych z nią zespołów miejskich, stąd też świadomość strat (np. Giszowice) jest niepełna. Wśród wygłoszonych referatów należy wymienić:

Frank A. Walker (Glasgow), *Romantyczna architektura narodowa i adaptacja stylu w dziewiętnastowiecznym mieście*; Daniel J. Walkowitz (Nowy Jork), *Polityczna kultura przestrzeni społecznej: architektura przemysłowa i planowanie urbanistyczne w amerykańskim*

mieście przyfabrycznym i w dużych miastach przemysłowych; Krystyna i Jim Johnson (Glasgow), *Domy robotnicze z końca XIX wieku w Glasgow*; Peter Haiko (Wiedeń), *Berndorf — miasto przemysłowe w Dolnej Austrii*; Paul E. Robinne (Limoges), *Manufaktura w Limoges w XIX w. i jej otoczenie*; Stephan Muthesius (Norwich), *Małe domy miejskie w Anglii w XIX w.*; Steffan Nilsson (Sztokholm), *Norrköping — miasto włókiennicze w środkowej Szwecji*; Hans P. Bärtschi (Zürich), *Industrializacja, bój o kolej, budowa koszar czynszowych — urbanizacja i historia techniki miasta robotniczego Ausersihl-Zürich do 1910 r.*; Janusz Dobesz (Wrocław), *Architektura Wałbrzyskiego Zagłębia Węglowego*; Irena Popławska (Łódź), *Dziewiętnastowieczna architektura przemysłowa Łodzi*; Henryk Jaworowski (Łódź), *Ewolucja typologiczna domu mieszkalnego w śródmieściu Łodzi w drugiej połowie XIX i na początku XX w.*; Irena Paszyn (Łódź), *Fabrykancka willa łódzka*; Marta Ertman (Łódź), *Dwa importy berlińskie w architekturze polskiej na przykładzie budowli bankowych*; Thomas A. Markus (Glasgow), *Osiemnastowieczne korzenie dzie-*

więtnastowiecznego miasta przemysłowego; Helmut Kanis (Mainz), *Wybrane przykłady osiedli fabrycznych*; Olav T. Laake (Stavanger), *Jak przystosować to co stare do dzisiejszych potrzeb, jak*

dokonano tego w Stavanger (Norwegia); Teresa Szyburska, Janusz Kubiak (Warszawa), *Urbanistyka i architektura Zyrardowa, jej wartości i problemy konserwatorskie*; Mirosław Wiśniewski

(Łódź), *Konsekwencje XIX-wiecznego układu urbanistyczno-architektonicznego we współczesnym projektowaniu przekształceń śródmieścia Łodzi*.

Janusz Kubiak

„KONSERWACJA I OCHRONA ZABYTEKÓW — TEORIA I PRAKTYKA” — OGÓLNOPOLSKA SESJA NAUKOWA W WARSZAWIE

Trzydziestolecie działalności uczciło Przedsiębiorstwo Państwowe Pracownia Konserwacji Zabytków ogólnopolską sesją w dniach 22—24 października 1981 r. Obrady odbyły się w gościnnych salach Państwowego Muzeum Etnograficznego; uczestniczyło w nich ponad 250 przedstawicieli z: Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki, terenowej służby konserwatorskiej, wyższych uczelni i instytucji naukowo-badawczych, Sekcji Konserwacji ZPAP oraz oddziałów PP PKZ. Było to pierwsze od wielu lat spotkanie fachowców, na którym przeprowadzono próbę retrospektywnego spojrzenia na dorobek konserwatorski po 1945 r. Zgodnie z intencjami organizatorów referenci podjęli tematy generalne, pozbawione okolicznościowych akcentów związanych z jubileuszem. Te bowiem akcenty zawarło uroczyste posiedzenie przedstawicieli oddziałów PP PKZ, Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków MKiS oraz członków Rady Naukowo-Konserwatorskiej przy Naczelnym Dyrektorzem PP PKZ, które odbyło się w dniu 21 października 1981 r.

W trakcie konferencji czynne były w foyer dwie wystawy. Pierwsza z nich — „Wydawnictwa PKZ” — w dosyć obszernym przeglądzie prezentowała piętnastoletni dorobek Ośrodka Informacji PKZ. Podsumowaniem tej działalności jest „Spis wydawnictw PKZ 1966—1980” (opr. M. Łankiewicz i J. Rudewicz, Warszawa 1981). Duże zainteresowanie wzbudził pokaz kilkudziesięciu medali wykonanych przez przedsiębiorstwo z okazji oddawania do użytku najcenniejszych zabytków, jubileuszów szczególnie zasłużonych konserwatorów itp. W czasie czterech sesji roboczych wygłoszono następujące referaty:

doc. dr Marian Arszczyński, *Metodologia działań konserwatorskich*;

prof. dr Zygmunt Świechowski, *Interdyscyplinarne badania zabytku — ich rozwój, granice i metody*;

prof. dr Wiesław Domasłowski, *Nauki przyrodnicze a konserwacja zabytków*;

prof. dr Witold Hensel, *Archeologia w ochronie i konserwacji zabytków*;

mgr Tadeusz Nawrołski, *Archeologia w badaniach urbanistycznych i architektonicznych*;

doc. dr Jerzy Frycz, *Zagadnienie konserwacji wnętrza gotyckich*;

prof. dr Wojciech Kalinowski, *Zespoły staromiejskie w naszej teorii, praktyce studialno-projektowej i praktyce*;

prof. dr Jerzy Stankiewicz, *Rekonstrukcja i jej granice w poglądach i praktyce konserwatorów*;

dr Jan Pruszyński, *Polityka, konserwacja, prawo — kilka uwag de lege lata*;

mgr Marian Kornecki, *Problematyka wiejskiego pejzażu kulturowego*;

doc. dr Władysław Zalewski, *Konserwacja zabytków ruchomych*;

prof. dr Władysław Ślesiński, *Szkolnictwo konserwatorskie w Polsce — dorobek, stan obecny, kierunki rozwoju*;

doc. dr arch. Andrzej Gruszecki, *Kształcenie architektów dla potrzeb konserwacji*.

Obrady otworzył prof. dr Aleksander Gieysztor, zaś sesjom przewodniczyli: prof. dr Wiesław Domasłowski, prof. dr Władysław Ślesiński, prof. dr Wojciech Kalinowski i dr Lech Krzyżanowski, który dokonał podsumowania. Z przyczyn niezależnych od organizatorów nie wygłoszono referatów: prof. dr arch. Jana Zachwatowicza, *Program i praktyka konserwatorska lat 1945—1957* oraz prof. dr arch. Janusza Bogdanowskiego, *Od ochrony parków zabytkowych ku ochronie środowiska kulturowego*. Niektóre referaty publikujemy w tym numerze „Ochrony Zabytków”.

Obrady można uznać za udane i to z kilku względów. Po pierwsze — udało się zapewnić udział bardzo kompetentnych referentów, którzy podjęli tematykę, a wyważając oceny wnieśli ważki wkład w podsumowanie stanu wiedzy o konserwatorskim dorobku Polski Ludowej. Po drugie — wysoki poziom dyskusji, w której wzięło udział 31 uczestników, pogłębił wiele analiz i uzupełnił wnioski referentów. Wnioski, sformułowane w trakcie wymiany poglądów, wytyczają istotne kierunki działań (bliższych i perspektywicznych), nieodzownych dla dalszego rozwoju naszej organizacji ochrony i konserwacji zabytków. Należy podkreślić, że przez cały czas obrady toczyły się przy pełnej sali.

Znaczną uwagę dyskutantów wywołał problem, czy konserwatorstwo jest nauką czy raczej zbiorem metodyk wypracowanych przez nauki współdziałające w interdyscyplinarnym procesie badania i konserwacji zabytków. Padły argumenty z różnych pozycji, zwrócono między innymi uwagę na fakt prowadzenia przewodów doktoranckich i habilitacyjnych z dziedziny konserwatorstwa. Przy otwartych postawach dyskutantów przeważał postulat prof. dr W. Hensla, aby dokonać na odpowiednim szczeblu określenia charakteru konserwatorstwa, co będzie miało wpływ na rozwój polityki kadrowej, programy szkoleniowe, udział w realizacji rządowych tematów badawczo-naukowych. Prof. Hensel wysunął też przyjęty przez zgromadzonych z uznaniem postulat zorganizowania poważnej wymiany poglądów nad nowym modelem konserwatorstwa w Polsce, dostosowanym do bieżących potrzeb.

Badania naukowe i ich koordynacja

były przedmiotem wielu podstawowych wystąpień (m.in. prof. Domasłowski, prof. Ślesiński, doc. Arszczyński). Zwrócono uwagę na brak koordynacji i kontroli badań, na brak ich programu. Brak takich prostych instrumentów jak centralnego wykazu tematycznego, wykazu aparatury czy uzgodnionego planu wymiany stażystów. Środowisko badaczy prezentujących w konserwacji nauki przyrodnicze pozbawione jest własnego periodyku, dorocznej prezentacji prac badawczych. Generalnym postulatem jest konieczność podjęcia instytucjonalnego rozwiązania tej kwestii. Działalność Zakładu Badawczo-Rozwojowego PKZ, Rady Naukowo-Konserwatorskiej przy Naczelnym Dyrektorzem PKZ, coraz większy udział wydawnictw przedsiębiorstwa w publikowaniu badań, znacznie ulepszają wiele problemów — nie mogą jednak przecieżyć rozwiązać generalistów.

Nader interesującą dyskusję wzbudziła problematyka koloru w architekturze prezentowana przez doc. dr J. Frycza. Podkreślono, że brak podstawowych badań w dziedzinie konserwacji przejawia się m.in. w braku pogłębienia tej problematyki. Anachroniczne, dziewiętnastowieczne jeszcze w duchu odślanianie ceglanego wnętrza ścian nie należy nadal do rzadkości. Podkreślono jednocześnie skromną wiedzę tak w sferze kolorystyki elewacji, jak i wnętrza. M.in. prof. W. Ślesiński zwrócił uwagę na potrzebę szkolenia architektów wnętrz.

Szeroko dyskutowano problemy szkolenia archeologów, architektów i innych specjalistów w dziedzinie badań konserwatorskich. Zwrócono przy tym uwagę, że współczesny architekt jest przygotowany do projektowania w nowych technologiach, zaś stare budownictwo (epoki przedindustrialnej) z jego technologiemi i materiałami pozostaje rewirem nieznanym. Stąd ten wniosek doc. dr M. Arszczyńskiego, aby w trakcie zajęć z historii budownictwa w większym stopniu przybliżyć dawne konstrukcje, materiały, technologie itp. Duży odźwięk znalazła problematyka programowania badań archeologiczno-architektonicznych, zwłaszcza umiejętność budowy programu, prawidłowego ustalenia zadań badawczych, koordynacji działań interdyscyplinarnych.

Nie doszło do generalnej dyskusji w kwestii zawsze w Polsce żywej — rekonstrukcji w konserwacji dzieł architektury, choć prof. J. Stankiewicz dokonał atrakcyjnego przeglądu dokonań w tej dziedzinie. Wydaje się, że tak szczegółowa problematyka nie mieściła by się w założeniach sesji i dobrze chyba stało się, że poza aplauzem wyrażonym referentowi, nie podjęto tego tematu. Problem jednak pozostaje, a stałe